

Mensen van de wind

Chika Unigwe

De wind waait waar hij wil. Hij heeft geen wortels. Hij neemt dingen mee wanneer hij waait, maakt ze zich eigen, voor eventjes of langer. Migranten zijn mensen van de wind. Migrantenschrijvers zijn dat nog meer.

Toen ik een jaar of zes was, wist ik voor het eerst dat ik schrijfster zou worden. Van alle boeken – alle kinderboeken – die ik thuis had staan, was er niet een geschreven door een Afrikaanse vrouw. Om eerlijk te zijn waren het allemaal boeken van Enid Blyton. *The Magic Faraway Tree; The Enchanted Woods* en zo... Boeken met blanke kinderen die op een wensstoel zaten en naar de kermis gingen. En grootmoeders met lachende gezichten bakten taarten en deden me verlangen naar zo'n leven.

Ik hield ervan die verhalen te lezen, maar ik raakte er ook ontworteld door omdat ik, in mijn verbeelding, met die kinderen avonturen beleefde die ik me maar gedeeltelijk kon voorstellen, aangezien ik nooit iets meemaakte wat nog maar in de buurt van hun leefwereld kwam. Dat was niet zo'n groot probleem tot ik begon te schrijven. In het begin doen kinderen hun ouders na, dus imiteerde ik Blyton, zodat ik in de korte gedichtjes en verhaaltjes die ik schreef, mensen liet "ijsschaatsen op een koude winterdag". Ik wou de personages waar ik over schreef dan ook liever niet ontmoeten, omdat ik bang was dat er niks zou zijn om over te praten en dat ze me zouden ontmaskeren en zien dat ik niet echt was.

(...)

Wanneer ik wat ouder was, ontdekte ik Buch Emecheta en ik werd opnieuw verliefd. Haar personages waren sterke, onafhankelijke vrouwen, maar nog belangrijker was dat ze een leven leidden waar ik mezelf mee kon identificeren. Hun dilemma's waren ook moderner. Ik bleef lang bij Emecheta, en ik vond haar werk heel relevant voor mezelf als schrijfster in wording. Toen ik Emecheta opnieuw las als moeder die problemen had om te schrijven in Europa, vervormde mijn hele literaire ik. Ik kwam in een thuis waarin ik me goed voelde. Emecheta werd mijn literaire moeder omdat haar schrijven culturen oversteeg. Ze leefde in Groot-Brittannië, en schreef ook over Nigeriaanse migranten die het moeilijk hadden om Nigeriaans te blijven in Engeland. Ze schreef over migratie en de eenzaamheid die daarmee gepaard gaat, op een manier die weerklank vond bij mij, haar dochter van de wind.

Ik las haar en ze gaf me een stem, niet alleen aan hoe ik me voelde, maar ook aan de verhalen die ik wilde vertellen. Het was pas toen ik in staat was om die verhalen te vertellen, dat ik mijn fysieke gevoel van niet-behoren een plaats kon geven. Ik behoorde niet tot Nigeria, waarvan ik was afgesneden, maar ik hoorde ook niet bij België, waar ik nog moeite had met de taal en zowat elke dag geconfronteerd werd met de vraag naar identiteit. Mensen, vreemden, vroegen me vanwaar ik kwam. Niet echt een gemakkelijke vraag om te beantwoorden, zeker niet als je afstamt van een cultuur waarin vrouwen aan hun man toebehoren. Los van het feit dat ik niet langer fysiek in Nigeria verbleef, hoorde ik ook cultureel niet langer bij Nigeria aangezien mijn huwelijk erbuiten viel.

De eerste roman die ik schreef, *De Feniks*, was therapeutisch. Ik verzamelde alles wat ik voelde voor het Nigeria van mijn verleden en het België van dat moment: woede, vreugde, hulpeloosheid, en vertaalde het naar mijn hoofdpersonage. Dat boek gaf me een gevoel van toebehoren. Het bevrijdde me om andere verhalen te vertellen. Het hielp me ook om schrijverswortels te ontwikkelen. Schrijver, de

identiteit waar ik het meest van al waarde aan hecht en de identiteit die ik bewust had kunnen kiezen, in tegenstelling tot mijn Nigeriaanse identiteit (toeval bij de geboorte) en mijn Belgische (toevallig gevolg van de liefde). Toen ik, verschillende kortverhalen later, aan mijn tweede roman begon, had ik mijn stem gevonden en had ik het nest verlaten. Gaandeweg had ik literaire nonkels en tantes ontmoet, van Leo Pleysier tot Wale Okediran, en meer nog, literaire broers en zussen met alle consequenties die daarmee verbonden zijn. Ik leen van hen wat ik nodig heb, net zoals ik van mijn biologische zussen kleren leen, en natuurlijk is er ook de onderlinge rivaliteit, de vereniging van bewondering en jaloezie. Mijn literaire broers en zussen komen van overal.

De vraag over mijn identiteit heeft een antwoord gekregen. Ik ben schrijfster. In die wereld, waar alles mogelijk is, waar je nieuwe familieleden kan kiezen en achterlaten wanneer je maar wil, weet ik wie ik ben. Toch kan men in onze fysieke wereld, waar labels een must zijn, zelfs al zou men willen, de vraag niet vermijden: waar kom jij vandaan? Afhankelijk van mijn humeur en welk uur van de dag het is, beschouw ik soms Turnhout, De Kempen, Enugu, Osumenyi, Nigeria, België, Vlaanderen of allemaal tegelijk als mijn thuis. Ik heb ooit Canada, zowel als de Verenigde Staten, “thuis” genoemd bij verschillende gelegenheden en niets zegt dat ik niet nog een aantal keer een thuis ergens anders zal vinden in de toekomst. Ik ben een dochter van de wind, ik hoor overal en nergens thuis. In die zin is identiteit vloeibaar voor mij. Ik verwerp het idee van een nationale identiteit omdat die exclusief en tegelijkertijd heel beperkend is. En om andere redenen is het ook heel gevaarlijk om in die richting te denken. Dat is bijvoorbeeld de reden waarom Filip Dewinter vraagt om een moslima uit het parlement te gooien omdat ze “onze cultuur niet respecteert”, terwijl hij weigert in te zien dat zij net zo goed deel is van die “ons” die hij probeert te beschermen van buitenlandse invloeden.

Dat wil zeker niet zeggen dat ik voor literaire eenheidsworst pleit. Integendeel. We worden beïnvloed door onze omgeving, onze ervaringen. De verschillen mogen er zeker zijn. Dat is wat migrantenliteratuur bijdraagt tot de literatuur van de meerderheid. Het confronteert ons met de ander en toont ons onze gemeenschappelijke menselijkheid. Als ik verhalen schrijf over migranten in België toon ik een culturele identiteit die verschilt van de dominante, maar desondanks wel degelijk bestaat, en dat, zelfs al is de culturele en sociale ervaring van de personages verschillend van die van de meerderheid, hun fundamentele levenservaring hetzelfde blijft. Ze voelen verlies en woede, liefde en geluk, honger en voldoening en ze dromen hun dromen. Ik voel me bevoorrecht om hiertoe te kunnen bijdragen en ik ben dankbaar aan al mijn literaire voorgangers en tijdsgenoten om me daarbij te helpen.

Deze tekst is een verkorte weergave van de lezing die Chika Unigwe op 24 november 2010 in de reeks ‘Het Vaderhuis | De Moederschoot: migratie, cultureel ouderschap en belonging’ hield. De complete lezing vind je als podcast op: <http://www.deburen.eu/nl/programma/detail/het-vaderhuis-de-moederschoot-migratie-cultureel-ouderschap-en-belonging-2-literatuur> (podcast #140).